

Όταν εκεί επάνω ...

Νίκου Α. Παπανικολάου, Ομότιμου Καθηγητή Μαιευτικής – Γυναικολογίας.

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Η ΕΙΛΕΙΘΙΑ

Το στερνοπαίδι του Δία και της Ήρας, την Ειλείθια, τη γνώρισα στη δεκαετία του '50, όταν είμουν Επιμελητής του Μαιευτηρίου "Μαρίκα Ηλιάδη" (Έλενα Ελ. Βενιζέλου).

Ίσαμε τότε, κανένας δεν βρέθηκε να μου τη συστήσει. Ούτε δάσκαλος στο Δημοτικό Σχολείο, ούτε καθηγητής στο Γυμνάσιο, ούτε κάποιος στα φοιτητικά μου χρόνια.

Ο Σύλλογος Μαιών κυκλοφόρησε ένα περιοδικό, το ονόμασαν "ΕΛΕΥΘΩ" και μου ζήτησε να είμαι ένας από αυτούς, που με άρθρα θα το πρόβαλαν. Ρώτησα, τότε, τί θα πει Ελευθώ και έμαθα, πως πρόκειταν για τη θεά του τοκετού, την Ειλείθια, που την έλεγαν και Ελευθώ.

Αγανακτισμένος για την παράλειψη των δασκάλων μου και μη συγχωρόντας τον εαυτό μου, γιατί αγνώω μια συνάδελφό μου, βάλθηκα να τη γνωρίσω, αφού πρώτα ενημερώθηκα όσο μπορούσα σχετικά με την προσωπικότητά της και τις θεϊκές της δραστηριότητες.

Ανέβηκα στον Όλυμπο και την αναζήτησα. Ο Ερμής, ο αγγελιαφόρος των θεών, σαν άκουσε πως είμαι συνάδελφός της, μου τη σύστησε. Ήταν όμορφη και

σεμνή. "Φαίνεται, πως χάθηκε μέσα στη σεμνότητά της" σκέφτηκα. "Ούτε για έρωτες, ούτε για σκάνδαλα ακούστηκε ποτέ, γι' αυτό δεν την ξέρω".

– Σε ξέρω από το περιοδικό "ΕΛΕΥΘΩ" μου είπε, σαν μας σύστησε ο Ερμής. Πολλές φορές έβλεπα άρθρα σου σ' αυτό και χαίρομαι γιατί πληροφορήθηκα πως το περιοδικό επανεκδόθηκε από τις μαιές και μαιευτές και είσαι επιστημονικός του συμβουλος. Όπως καταλαβαίνεις δεν μου είσαι άγνωστος. Σε τί θα μπορούσα να σε βοηθήσω;

– Να μάθω για σένα Ελευθώ, για τις επιτυχίες σου στο επάγγελμα και ό,τι άλλο μπορούμε να πούμε σαν συνάδελφοι, που είμαστε.

– Εγώ είμαι παιδί του Δία και της Ήρας. Γεννήθηκα μετά την Ήβη, τον Άρη και τον Ήφαιστο στην Αμνισό της Κρήτης. Πρέπει να ξέρεις το σπήλαιό μου, που βρίσκεται σε απόσταση 500 μέτρων από την παραλία της Αμνισού. Το εξερεύνησε ο Ιωσήφ Χατζηδάκης το 1886 και το μελέτησε ο ακαδημαϊκός Σπύρος Μαρινάτος.

Με βάφτισαν με πολλά ονόματα. Το κύριο όνομά μου είναι Ειλείθια. Άλλοι το βγάζουν από τα ρήματα "είλω", "είλω" και "θύω", άλλοι από το ρήμα "ελεύθω", που σημαίνει φέρω, και άλλοι το συνδέουν με την ονομασία της κρητικής πόλης Ελευ-

θέρνας. Ετυμολογικά το όνομά μου πρέπει να συνδέεται με τη λέξη ή με τη ρίζα "ελευθ" του έρχομαι, που στον μέλλοντά του γίνεται ελεύσ-ομαι και συμβολίζει τον βοηθητικό ερχομό μου ή τον ερχομό των παιδιών που φέρνω στο φως. Το λέει και ο Πausanias: "τα έμβρυα εις φως ελεύθειν". Μπορεί και να συνδέεται και με το ρήμα "είλω-ειλέω", που σημαίνει συστρέφω, προκαλώ πόνους.

Είχα πολλά ονόματα, όπως και διαφορετικό γράψιμο του ονόματός μου. Εκτός από το Ειλείθια, με έλεγαν και με έγραφαν Ειλήθια, Ειλύθια, Ηλύθεια, Ελειύθια, Ελευθία, Ελευσία και, όπως ξέρεις, Ελευθώ. Πάντως, από όλα αυτά η σχέση μου με την ελευθερία και το ελεύσομαι του έρχομαι είναι προφανής. Εσείς δεν εύχεσθε "καλή λευτεριά" στις έγκυες;

- Στο όνομά σου, απ' ότι πρόλαβα να ενημερωθώ πριν σ' ανταμώσω, πρόσθεταν και ένα επίθετο.

- Πάρα πολλά επίθετα. Στην πατρίδα μου την Κρήτη με ονόμαζαν "Εινατία" ή "Βινατία", γιατί με λάτρευαν στην Είνατο, που ήταν μια μικρή πόλη της Κρήτης στα σύνορα Ηρακλείου - Λασιθίου. Υπήρχε και ομώνυμος ποταμός εκεί. Με αποκαλούσαν και "πολύστονο" και "μογοστόκο", για τις πικρές ωδίνες, που προκαλεί ο τοκετός, αλλά και "ματροπόλο" και "φιλότροπο", για τις φροντίδες μου στις λεχώνες και τα νεογέννητα. Κοντά σε μένα θα βρείς και άλλες θεότητες του τοκετού, που τις ονομάζουν "μογοστόκους Ειλειθείας". Ακόμα, με αποκαλούσαν "ηπίαν και λυσιζώνον", γιατί έλυνα τους σφιγμέ-

νους κατά τον τοκετό κόλπους. Και "πραΰμητη" και "εύλοχο" με ονόμαζαν, επειδή έφερνα σε πέρας τον τοκετό.

- Υπήρχαν άλλες θεότητες, εκτός από τις "μογοστόκους Ειλειθείας", προστάτριες του τοκετού;

- Υπήρχαν. Πρώτα η μητέρα μου η Ήρα και ύστερα η αδερφή μου η Άρτεμη, που ήταν από άλλη μητέρα, τη Λητώ.

- Εκτός από την Κρήτη, που γεννήθηκαν και σε λάτρεψαν, πού αλλού λατρεύτηκες;

- Με λάτρεψαν στη Δήλο. Εκεί μου έστησαν ναό, το "Ειλειθειαίον", στον οποίο οι γυναίκες της Δήλου, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, έφερναν αναθήματα, έκαναν θυσίες και έψελναν ύμνο, που τον σύνθεσε ο Ωλήν. Στη Δήλο, μάλιστα, σύνδεσαν τη λατρεία τους με την αδελφή μου την Άρτεμη - Ειλείθια, ή Άρτεμη - Λοχία.

- Εκτός από τη Δήλο;

- Με λάτρεψαν στη Φθιώτιδα, σε μια πόλη που την έλεγαν Τιθορέα και βρισκόταν σε ύψωμα του Παρνασσού. Σήμερα τη λένε Άνω Τιθορέα. Στην εποχή μου, εκεί υπήρχε και ιερό της Ίσιδος, που τη συνέδεαν μαζί μου, και που στις λατρευτικές τους γιορτές, κάθε άνοιξη και φθινόπωρο, θυσίαζαν βόδια και ελάφια οι πλούσιοι και χήνες και κότες οι φτωχοί. Μάλιστα, τα σφάγια τα τύλιγαν με λωρίδες από λινό ύφασμα κατά τρόπο αιγυπτιακό.

Επίσης, με λάτρεψαν στην Αττική, σε τέμενος που βρισκόταν κοντά στην Κερατέα. Εκεί υπήρχε και το ιερό του Σάραντι, αιγυπτίου θεού, που έμοιαζε περισσότερο με τον Πλούτωνα και τον Ασκληπιό, όπως και στο Μαραθώνα.

Ιερό μου υπήρχε και στα Μέγαρα.

Και στο Αίγιο με λάτρευαν. Εκεί, μου είχαν στήσει άγαλμα, που με παρίστανε σε όρθια θέση με σηκωμένο τον αριστερό βραχίονα και ανοιχτή την παλάμη, ενώ με το δεξιό κρατάω πυρσό, σύμβολο του φωτός της ζωής. Ο μακρύς χιτώνας μου έπεφτε προς τα πίσω, ενώ στα ξόανα της Αθηνάς, ο χιτώνας τη σκέπαζε ολόκληρη. Σε μένα έβαλαν έτσι τον χιτώνα για να εκφράσουν, ίσως, το σκοτάδι, που καλύπτει το έμβρυο μέχρι τη γέννησή του.

Πολλά αρχαία μνημεία με παριστάνουν να κρατάω τα σύμβολα της μαίας και μια δάδα: "ότι γυναίξιν εν ίσω και πυρ εισίν οι ωδίνες".

– Και στο Άργος υπήρχε ναός σου, που τον συνδέουν με κάποια "αταξία" της Ελένης.

– Ξέρω. Σε μια περιοχή του Άργους, που λέγεται Άνακτες, υπήρχε ναός, που μου αφιέρωσε η Ελένη. Όπως θα γνωρίζεις, την Ελένη, όταν ήταν μικρή, την απήγαγε ο Θησεάς και έμεινε έγκυος μαζί του. Όταν πήγαινε στη Σπάρτη να παντρευτεί το Μενέλαο, περνώντας από το Άργος, γέννησε ένα κορίτσι, που το εμπιστεύτηκε στην αδερφή της την Κλυταιμήστρα, γυναίκα του Αγαμέμνονα.

– Την Ιφιγένεια;

– Ναι, έτσι το ονόμασαν αυτό το κορίτσι. Λένε, πως η Κλυταιμήστρα το παρουσίασε στον Αγαμέμνονα για δικό του.

– Στα "Ηλιακά" του Πausανία διάβασα πως και στα κράσπεδα του βουνού Κρονίου υπήρχε ναός σου.

– Υπήρχε και σ'αυτόν τιμούσαν ένα τοπικό δαίμονα των Ηλείων, τον Σωσίπολι.

– Ποιός ήταν αυτός;

– Η παράδοση των Αρκάδων αναφέρει πως, όταν είχαν εισβάλει με στρατό στην Ηλεία και οι Ηλείοι παρατάχτηκαν εναντίον τους, μια γυναίκα εμφανίστηκε στους στρατηγούς των Ηλείων έχοντας ένα νήπιο στο μαστό της και τους είπε, πως το παιδί είναι δικό της και το παραδίδει στους Ηλείους να πολεμήσει μαζί τους, όπως είδε στο όνειρό της.

Οι στρατηγοί των Ηλείων πείστηκαν και έβαλαν το παιδί γυμνό μπροστά στο στρατεύμα. Όταν επιτέθηκαν οι Αρκάδες, το παιδί έγινε μεγάλο φίδι, που τους φόβισε και τους ανάγκασε να φύγουν. Οι Ηλείοι τους επιτέθηκαν, κέρδισαν λαμπρότατη νίκη και ονόμασαν το θεό, που τους βοήθησε, Σωσίπολι. Εκεί που τρύπωσε το φίδι μετά τη μάχη, έκαναν ιερό που το λάτρευαν και μαζί και εμένα, γιατί έφερα το παιδί στον κόσμο για χάρη τους. Μάλιστα, με ονόμασαν "Ολύμπια" και κάθε χρόνο διάλεγαν μια ιέρεια, που ήταν υποχρεωμένη να υπηρετεί τον Σωσίπολι και να του φέρνει νερό για λουτρό του αγάλματος του θεού και να προσφέρει πίτες από κριθάλευρο ζυμωμένο με μέλι. Στο μπροστινό μέρος του ναού, που ήταν ο δικός μου βωμός, η είσοδος ήταν ελεύθερη. Στο πίσω, όμως, μέρος του, που ήταν του Σωσίπολι, δεν επιτρεπόταν παρά μόνο σε γυναίκα, που υπηρετούσε το θεό και η οποία πρέπει να σκεπάσει το κεφάλι και το πρόσωπό της με λευκή καλύπτρα.

– Οι Αρκάδες σε αποκαλούσαν "Αυγήν εν γόνασιν", γιατί;

– Από τη στάση που παίρναν οι γυναί-

κες όταν γεννούσαν, δηλαδή γονατιστές. Στην Τεγέα της Αρκαδίας υπήρχε αγορά και μέσα σ' αυτή ένας δικός μου ναός με άγαλμά μου. Με αποκαλούσαν Αύγη, γιατί ο βασιλιάς της Τεγέας, ο Άελος, παρέδωσε την κόρη του Αύγη στο Ναύπλιο, για να την πετάξει στη θάλασσα, επειδή ένας χρησμός είπε πως θα αποκτούσε γιό, που θα σκότωνε τους θείους του, τους Αλεάδες, και θα βασιλεύε στη θέση τους. Εκείνη, όπως περπατούσε για τη θάλασσα, έπεσε στα γόνατα και γέννησε το γιό της, τον Τήλεφο, ακριβώς εκεί που μου έστησαν ιερό.

Και μια και είμαστε στην Αρκαδία, θέλω να σου πω, πως ιερό μου είχαν στήσει και στην πόλη Κλείτωρ, κοντά στην Τρίπολη, εκεί που σήμερα είναι η Κάτω Κλειτορία.

– Ξέρεις Ελευθώ πως πριν λίγα χρόνια, το 1978, στο Δίο, που βρίσκεται στις ανατολικές υπώρειες του Ολύμπου και το οποίο αποτελούσε ιερό κέντρο των Μακεδόνων βρήκαμε στοιχεία, που τα συνδέουμε με σένα;

– Είναι αλήθεια, πως και κει με λάτρευαν. Μάλιστα, η Αριστώ, κόρη του Μέντορα, μου αφιέρωσε άγαλμα. Εσείς βρήκατε τη βάση του αγάλματός μου. Εκεί με λάτρευαν ως Άρτεμη Ειλείθια. Μετά από μένα, στο ίδιο μέρος, λάτρευαν την Ίσιδα – Λοχία, τη μεγάλη θεά της Αιγύπτου, την οποία οι Μακεδόνες βασιλείς της Αλεξάνδρειας, οι Πτολεμαίοι, την εξελλήνισαν.

Νομίζω, πως πάνω σε μαρμάρινη βάση βρήκατε τα αποτυπώματα δύο ποδιών, ενός μεγάλου και ενός μικρού και πως στο μέτωπο της βάσης βρήκατε επιγραφή,

που μαρτυρούσε αφιέρωμα στην Ίσιδα – Λοχία.

– Μέσα στα τόσα ονόματα, που αναφέρονται σε σένα, βρήκα και το "κλώστρια".

– Με έλεγε έτσι ένας αρχαίος ποιητής, πίο αρχαίος και από τον Όμηρο, ο Ωλήν, που τον αναφέραμε, γιατί με ταύτιζε με την Πεπρωμένη. Πίστευε, δηλαδή, πως παραστέκομαι στον τοκετό μαζί με τις Μοίρες, που προκαθορίζουν το μέλλον του νεογέννητου. Ο ίδιος ποιητής, με αναφέρει και ως μητέρα του Έρωτα, που στις Θεσπιές τον τιμούσαν περισσότερο από όλους τους θεούς στη μορφή του αδούλευτου λίθου και τον θεωρούσαν τον πίο νέο θεό. Οι Θεσπιείς δεν θεωρούσαν τον Έρωτα δικό μου γιό, αλλά γιό της Αφροδίτης, γιατί δικός της ήταν.

– Μόνο στην Ελλάδα λατρεύτηκες ή και έξω από αυτή;

– Με λάτρεψαν στη Ρώμη, όπου με ταύτιζαν με τη δική τους θεά, την Juno Lucina. Επίσης, στην Ιεράπολη της Συρίας, στην Ηρακλειόπολη της Αιγύπτου, στην Αλεξάνδρεια, όπου μου έστησαν και ναό, και αλλού.

Βλέπετε, μου κάναν τόσες τιμές, γιατί πίστευαν πως, χωρίς εμένα, κανένας δεν μπορεί να δει το "φώς" και τας "ηλίου αυγός", που έλεγε ο Όμηρος.

Οι γυναίκες πριν από τον τοκετό, κατά τον τοκετό και μετά από αυτόν, αφιέρωναν σε μένα τα ενδύματά τους, τα πέπλα τους και τα μαλλιά από το κεφάλι τους. Τα αγάλματά μου τα στεφάνωναν με το φυτό δίκταμο, που το συσχέτιζαν με τη μαιευση.

Ο Καλλίμαχος έγραψε ένα επίγραμμα,

που αναφέρεται σε έκκληση κάποιας Λυκαϊνίδας. Έλεγε:

*" και πάλι, Ειλείθουια, έλα στη Λυκαϊνίδα που σε καλεί
βοηθός στις γέννας τις ωδίνες και στην ευτοκία.
Τούτο σου δίνω τώρα για την κόρη, άνασσα, μιά για το γιό
αργότερα κάτι άλλο θάχει ο Ευωδιαστός ναός σου".*

– Μήπως το όνομά σου, Ελευθώ, μπορεί να το συνδέσει κανείς με τον Άγιο Ελευθέριο, που επικαλούνται οι επίτοκες για να τις λευτερώσει από τις ωδίνες του τοκετού;

– Αυτό είναι αλήθεια. Στους χριστιανικούς χρόνους ο Άγιος Ελευθέριος πήρε τη θέση μου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μετατροπή του αρχαίου ναού μου στην Αθήνα, που βρισκόταν δίπλα στη σημερινή Μητρόπολη, σε χριστιανικό ναό του Αγίου Ελευθερίου.

Ξέρεις, αυτόν στον οποίο αφήνετε για προσκύνημα τους επιφανείς νεκρούς σας.

– Σ' ευχαριστώ, Ελευθώ, για την αυτοσύστασή σου και για όσα μου είπες για τη λατρεία των ανθρώπων στη θεότητα σου. Θα ήθελα τώρα να μάθω μερικές επιτυχίες σου πάνω στη δουλειά της μαίας.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

Παγκόσμια περιέργα γύρω από την κύηση και τον τοκετό

Αναδημοσιεύσεις από παλαιότερα τεύχη του «Ελευθώ» (Α΄ Περιόδου).

- Τα περισσότερα παιδιά που γεννήθηκαν από την ίδια μητέρα είναι 69. Γεννήθηκαν στη Μόσχα από τη γυναίκα του Φ. Βασσίλετ (1816 - 72), που με 27 κυήσεις έκανε 16 φορές δίδυμα, 7 φορές τρίδυμα και 4 φορές τετράδυμα.

Η κυρία Βασσίλετ, για το κατόρθωμά της αυτό, παρουσιάστηκε και στον Τσάρο Αλέξανδρο τον Β΄.

Στους νεότερους χρόνους, το ρεκόρ της πολυτεκνίας έχει το ζεύγος Ραϊμούνδος και Γιοσιμάρ Καρναούμπα, 58 και 54 ετών αντίστοιχα, στη Βραζιλία. Το πρώτο της παιδί το απέκτησε η μητέρα σε ηλικία 15 ετών – και με ρυθμό ένα παιδί κάθε χρόνο

– έχει δε σήμερα 38 παιδιά. Ο ευτυχής (!) πατέρας απορεί, γιατί ο κόσμος κάνει τόσο θόρυβο γιαυτό ...

- Η πλέον υπερήλιξ πρωτοτόκος, που αναφέρεται, είναι η κυρία Ρουθ Κίστλερ. Αυτή, το 1956, γέννησε στην Καλλιφόρνια το πρώτο της παιδί σε ηλικία 57 ετών και 129 ημερών.

- Η μεγαλύτερη διάρκεια κυήσεως – ιατρικώς εξακριβωθείσα – ήταν της κυρίας Χ. Χούτον, 28 ετών, που γέννησε το 1981 στο Σάσσεξ της Αγγλίας, 390 ημέρες μετά την τελευταία έμμηνο ρύση.

Δρ Ν. Ε. Χανδάνος